

УДК 007:304:070

О. М. Василюшин*Українська академія друкарства***АНТИПОЛЬСЬКІ НАСТРОЇ ДМИТРА ПАЛІЇВА
НА СТОРІНКАХ ЧАСОПISY «УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ»**

Здійснено спробу охарактеризувати тогочасні українсько-польські відносини на сторінках часопису «Українські вісти» крізь призму публіцистичних матеріалів редактора видання Дмитра Паліїва.

Щоденник, газета, часопис, рубрика, поляки

Дмитро Паліїв залишив по собі чималу публіцистичну спадщину, багатогранну за проблематикою та за різноаспектністю висвітлюваних тем. Однією з найважливіших частин усієї журналістської творчості Д. Паліїва була його громадсько-політична публіцистика, зокрема матеріали, присвячені, насамперед, висвітленню національної проблематики, основних актуальних суспільних подій краю та держави, а також міжнародних.

Активно працюючи в редакторсько-видавничій галузі (заснування, видавання та редагування часописів «Заграва», «Новий час» та «Перемога»), Дмитро Паліїв 16 листопада 1935 року у ним же зініційованому концерні «Батьківщина» випустив перше число щоденника «Українські вісти» (1935–1939 рр.). Часопис мав інформативний і політично-полемічний характер. Газета служила також як «мостовий причілок» для відбивання наклепів проти Д. Паліїва. Випускало у світ часопис видавництво «Батьківщина», а тиражувався він у друкарнях самого видавництва, «Слова» та графічному заведенню «Вікторія».

У різний час тижневик редагували Степан Волинець, Микола Пасика та Микола Гец, відповідальними редакторами виступали Іван Гладилевич та Михайлина Логинева, а начальним редактором був Дмитро Паліїв.

Дмитро Паліїв чітко вказує мету і завдання нового часопису: «Існувати в сьогоднішніх бурхливих часах без щоденника важко людині, що хоче слідувати за подіями життя. В Західній Європі чи в Америці щоденна газета стала хлібом насущним кожного письменного чоловіка. У нас щоденна преса ще тільки проторовує собі шлях до українських хат і сердець... З року на рік читачів щоденної преси стає більше й більше. Чим ширші круги захоплює українська національна ідея, тим буйнішим квітом розростається українська преса взагалі, а щоденна зокрема... Серед найбільшої натуги кризи, серед глибокого упадку політичної активності — здавалось би — серед безнадійних настроїв, наше видавництво випустило в світ «Українські вісти». За несповна місяць «Укр. вісти» досягнули такий самий наклад, як два українських щоденники. Цей небувалий успіх завдячують «Українські вісти» трьом прикметам: 1) скорій й вичерпуючій інформації; 2) солідній організації; 3) дешевій ціні» [8].

У публікаціях «Українських вістей» заторкувалося широке коло тем: проблеми національно-визвольного руху українського народу, українсько-польські взаємини, захист інтересів українців, розробка питань розвитку культури і провадження політики в інтересах українського народу тощо. На сторінках видання друкувалися передові статті, матеріали на теми історії боротьби українського народу, інтеграції сил українства, подавалися огляди преси, рецензії, звіти про зібрання націоналістичних сил.

Стоячи на захисті соціальних і національних інтересів українського населення Галицького краю, щоденник широко висвітлював проблеми безробіття, взаємин міста і села, українізації галицьких міст, права української мови, інформував про законодавчі нововведення, тлумачив їх. Редакція газети звертала увагу на проблеми економічно-господарського життя (вирішувала питання розвитку національної кооперації, кредитової організації, купецтва тощо) українців у Польщі, торкалася теми економічної кризи в державі, шукала причини її виникнення і шляхи подолання.

Українсько-польські відносини — проблематика, яку з різних поглядів і різними способами висвітлювали чи не всі періодичні видання Галичини. Адже досить складно було не реагувати на постійні утиски українського народу, терпіти провокативні висловлювання і зауваження представників польського народу. І Паліїв не терпів, активно порушуючи ті чи інші питання на сторінках редагованих ним видань. Нерідко це призводило до вилучення цензурою окремих публікацій, а то й конфіскації цілого тиражу газети. Так, наприклад, у статті «У відповідь “Газеті польській”» Дмитро вирішив відповісти на звинувачення у тому, що він «відомий провідник українського фашизму». Та вже перша стаття не побачила денного світла і йому довелося відмовитись від цієї ідеї [10].

Нерідко на сторінках газети редакції і самому редактору доводилося відбиватися від звинувачень щодо матеріальної залежності часопису і цілого видавництва «Батьківщина» від гітлерівської Німеччини. Особливо активними такі нападки були напередодні початку Другої світової війни. Так, у передовій статті «Загроженої засади» польського львівського щоденника «Век нови» від 30 червня йдеться про УНДО й ФНЄ. Стаття обзиває Паліїва «фюрером», а ФНЄ — фашистською організацією і натякає на матеріальну й іншу залежність від Берліна [15].

Різке пояснення дає Паліїв польським щоденникам «Дзеннік польські» і «Слово народове» та редактору бюлетеня «Нурт» п. Емілю Козоровському. Особливо всіх цікавить, на які фонди спирається видавництво «Батьківщина». Відповідь Паліїва коротка і впевнена: «Нехай адміністративна влада перевірить! Хоч кожному нашу видану книжку» [6].

Появу нової конкурентної газети польські часописи сприйняли по-різному. Так, наприклад, «І.К.С» прореагувала на цю подію невдоволено і в новинці під заголовком «Польська преса у Львові паде, — українська росте» нарікала, що в момент, коли перестали виходити у Львові два польські щоденники («Газета порання» і «Слово польське») повстав третій український щоденний

часопис: «Треба пригадати, що ще перед двома роками виходило у Львові п'ять польських поранкових щоденників супроти одного українського, нині є тільки два поранкові часописи, з них один сіоністична «Хвіля» [12]. Натомість «Варшавські дзєннік народови» (від 22 листопада) під заголовком «Розрізєт руської преси у Львові» не без заздрощів писав: «...на чолі «Нових (?) вістей» стоїть відомий провідник націоналістичної непримиренної групи Дмитро Паліїв б. посол. Група Палієва здається здобула дещо нових сторонників після того, як УНДО заключило виборчу угоду з санацією... найважливішою річчю є очевидно поява у Львові нового українського щоденника. Якщо він удержиться побіч двох інших, то буде свідоцтвом великого росту українізму в Східній Малопольщі та у Львові. Коли ж тим порівняємо стан польської преси у Львові, то виявиться, що українці перемагають нас і в діланні преси» [13].

Дмитро Паліїв, намагаючись вникнути і зрозуміти проблему толерантного співіснування обох народів у Галичині, часто запитував: чому поляки не бажають сприймати українців як самостійну націю? І в статті «Історія на цензурнім» сам спробував відповісти на своє ж питання: «Чого ті українці хочуть? Чому вони невдоволені?.. — таке почуєте від кожного пересічного поляка з “еліти”, образованого в історії на польських підручниках... Кожну вимогу українців на право до вестороннього розвитку пересічний поляк вважає несерйозним маяченням... Українство утотожнювалося в його поняттях з бунтом невільників, але ніколи з ростом нації... Польська сторона ніколи не визнавала особовости української нації...» [7].

Захищаючи соціальні і національні інтереси українського населення Галицького краю, щоденник широко висвітлював проблеми безробіття, взаємин міста і села, українізації галицьких міст, права української мови, інформував про законодавчі нововведення, тлумачив їх. До прикладу, міркував Д. Паліїв над тим, чому так важко вижити в селі. «Навіть якщо дідич не шовініст і продасть українцю шмат землі, то земський уряд не затвердить продаж. Зарібки ж в дідичів — мізерні. І селянин йде в місто. Але всі польські організації і фабрики не хочуть брати українців. “Зміни метрику!” — так говорять... Тож розбудова промислу й ремесла, поглиблення засади свій до свого і врешті організування допомоги безробітним — ось шляхи, що в них мусить влитися наше життя, але бистріше, як досі...» [9].

Обурювала Паліїва і «безпринципність» пересічного українця, адже дуже часто, коли збираються 15 українців і один поляк, і той говорить польською (хоч добре знає українську) — усі переходять на польську: «Два становища, дві реакції: хамів і панів. Людей-панів, що шанують свою націю і знають, що пошана до нації заключається в пошані до одиниць, і людей-хамів, які відчують меншовартність і свою і своєї національної спільноти й готові кожної хвилини дозволити плювати собі в лице і вдавати, що це дощ паде...» [1].

Велика кількість публікацій — редакційних заміток, кореспонденції, була присвячена засіданням судових процесів проти 12 українців, звинувачених у причетності до вбивства міністра Перацького (зокрема, власний корес-

пондент був акредитований на судових засіданнях), про міжпартійну боротьбу українських політичних сил, а також виступи українських студентів у зв'язку з подіями у львівських вищих навчальних закладах. Згодом була заснована рубрика «3 судової салі», де регулярно висвітлювалися судові процеси проти українців, рубрика «Чужа (закордонна) преса про Варшавський процес» [11] та рубрика «Наш репортер ходить», що інформувала читачів про реалії суспільного життя українців у Польській державі.

У листопаді 1938 року Д. Паліїв підписався під урочистим протестом митрополита Андрея Шептицького та інших українських діячів проти репресій над українськими громадянами: «З різних околиць краю (Львівщини, Тернопільщини, Підгаєччини, Зборівщини, Скілщини, Делятинщини, Калушини і ін.) наспівають вісти про масові репресії проти українського населення цілих околиць...» [3]. Говорячи про польські політичні партії, Паліїв закликав до дисципліни народу: «Вони завжди проти українства. Вони хочуть вирвати з нашої національної спільноти якнайбільше одиниць і скріплювати ними польську національну спільноту. Наш обов'язок — не дати ні одній одиниці. А щоб не дати, мусить існувати першусього дисципліна народу. Кожна українська одиниця мусить бути зв'язана з народом не лише мовою і церквою, але й організаційно...» [5].

На сторінках часопису під рубрикою «Газета газет», окрім української, постійно друкувалися огляди польської преси [14] (увага переважно акцентувалася на матеріалах про суспільно-політичні справи у польській державі та міжпартійну боротьбу українських політичних сил). Аналізувалися статті польських видань «А.Б.Ц.», «Бунт молодих», «Бюлетень польсько-український», «Варшавські дзєннік народови», «Век нови», «Вечур варшавські», «Всхуд», «Вядомосьці літерацкі», «Газета польска», «Глос народу», «Глос науцицельські», «Гонец варшавські», «Дзєннік поранни», «Дзєннік ужендови», «І.К.С.», «Катовіцер цайтунг», «Курер поранни», «Львовські дзєннік народови», «Меркурюш польські», «Мисль польска», «Наруд а паньство», «Наш пшегльонд», «Нове дрогі», «Однава», «Паньство праці», «Польонія», «Польска газета лікарська», «Польска збройна», «Пяст», «Работнік», «Час» і «Ютро праці».

Редакція газети звертала увагу на проблеми економічно-господарського життя (вирішувала питання розвитку національної кооперації, кредитової організації, купецтва тощо) українців у Польщі, заторкувала тему економічної кризи у державі, шукала причини її виникнення і шляхи подолання. Ці матеріали часто об'єднувалися в рубриці «На господарські теми» [2]. Проблеми розвитку українського промислу (однією з найважливіших галузей називалося нафтодобування) як важливої складової національного й економічного відродження порушувалися в низці проблемних статей Ф. Заяця й інших авторів та у матеріалах рубрик «З нашого промислу» [4] й «На економічні теми».

Постійними були рубрики «У двох словах» (складалася з трьох розділів: «Серед нас» — вміщувала повідомлення про українські суспільно-політичні справи, «В Польщі» — про те ж загалом у Польській державі та «Заграниці» — про українців у зарубіжжі).

цею» — відомості про міжнародне політичне життя), «Зі світа» (повідомлення про найгучніші події міжнародного суспільно-побутового й культурницького життя), «Короткі вісти» (широкий тематичний спектр повідомлень — поділялися в основному на: різні. загралицею, у Польщі), «Біржа» (інформація про курси валют, ціна на дороговіснї метали, зернові та молокопродукти) тощо.

Наприкінці літа 1939 р. із загостренням політичного конфлікту між Польщею й Німеччиною з ч. 144(1053) передовиці майже всіх наступних чисел присвячувалися проблемі Гданська. У ч. 201 (1110) за 5 вересня 1939 р. у газеті була надрукована відозва президента Ігнатія Мосціцького до народу Польщі з приводу початку військових дій Німеччини проти Польської держави. З цього числа у кожному наступному на перших шпальтах друкувалися «Комунікати військового штабу» й подавалися короткі відомості про стан у державі. З ч. 206(1115) газета перестала виходити.

1. Д. П. Хами і пани // Українські вісти. — 1936. — Ч. 178 (216). — 5 серп. 2. До питання української кредитної організації // Українські вісти. — 1935. — Ч. 12. — 29 лист. — С. 2. 3. Заява // Українські вісти. — 1938. — Ч. 261 (887). — 24 листоп. 4. Мобілізуємо національні капітали // Українські вісти. — Ч. 13. — 30 лист. — С. 2. 5. Паліїв Д. Дисципліна народу // Українські вісти. — 1939. — Ч. 42 (961). — 25 лют. 6. Паліїв Д. Замість відповіді на «одвертого листа» // Українські вісти. — 1939. — Ч. 167 (1076). — 25 лип. 7. Паліїв Д. Історія на цензурнім // Українські вісти. — 1936. — Ч. 4(42). — 4 січ. 8. Паліїв Д. Місце ідейній пресі // Батьківщина. — 1935. — Ч. 4(53). — 12 груд. 9. Паліїв Д. Нова ситуація // Українські вісти. — 1938. — Ч. 139 (765). — 27 черв. 10. Паліїв Д. У відповідь «Газеті польській» // Українські вісти. — 1939. — Ч. 89 (1008). — 20 квіт. 11. Українські вісти. — 1935. — Ч. 6. — 22 листоп. — С. 4. 12. Українські вісти. — 1935. — Ч. 8. — 26 лист. — С. 4. 13. Українські вісти. — 1935. — Ч. 8. — 26 лист. — С. 4. 14. Українські вісти. — 1935. — Ч. 30. — 20 груд. 15. Українські вісти. — 1939. — Ч. 149 (1058). — 1 лип.

АНТИПОЛЬСКИЕ НАСТРОЕНИЯ ДМИТРИЯ ПАЛИИВА НА СТРАНИЦАХ ЕЖЕНЕДЕЛЬНИКА «УКРАИНСКИЕ ВЕСТИ»

Осуществлена попытка охарактеризовать украинско-польские отношения на страницах еженедельника «Украинские вести» сквозь призму публицистических материалов редактора издания Дмитрия Палиива.

ANTI-POLISH SENTIMENT DMITRY PALIIVA IN THE PAGES OF THE WEEKLY «UKRAINIAN NEWS»

The attempt characteristics of the Ukrainian-Polish relations in the pages of the weekly "Ukrainian news" through the prism of journalistic material editor Dmitry Paliiva.

Стаття надійшла 20.10.2011

УДК 007 : 304 : 070

Л. Г. Пономаренко

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

**АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ТА НАЯВНІСТЬ ПРОБЛЕМИ В МАТЕРІАЛАХ
СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ: МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ
(на прикладі «Дня» та «Голосу України»)**

Аналізуються тематика і проблематика журналістських матеріалів соціального спрямування з погляду актуальності теми та наявності проблеми. Відсутність цих ознак журналістського матеріалу розцінюється як порушення морального принципу правдивості.

Тематика, проблематика, теорія порядку денного, моральний принцип журналістики, правдивість

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю з'ясувати способи дотримання правдивості як морального принципу журналістики, зокрема на рівні теми журналістського матеріалу та проблеми, порушеної в ньому. Це питання розглядалося свого часу американськими прихильниками теорії порядку денного М. Мак Кобсом і Д. Шоу, які під час дослідження мас-медіа з'ясували, що ЗМІ надають перевагу висвітленню практично однакових тем [3]. Йдеться про те, що одні події постійно перебувають у центрі уваги працівників ЗМІ, інші — замовчуються. Відповідно, проблеми, які регулярно висвітлюються в мас-медійних повідомленнях, набувають все більшої актуальності, хоча насправді можуть бути досить далекими від справжніх потреб аудиторії [1, с. 210]. Цю думку підтвердило дослідження, проведене в 90-х рр. ХХ ст. в американському штаті Техас. На той час у місцевих медіа значна увага приділялася криміногенній ситуації, що, звичайно, привернуло увагу громадськості й відбилося на зрізах громадської думки. Проте статистичні дані показували, що саме в цей період у Техасі простежувався спад злочинності [1, с. 212–213]. Отже, шалена медійна актуальність таких тематико-проблемних комплексів є «творенням рук» журналістів, а не спричинена справді зрослими потребами аудиторії.

М. Мак Комбс і Д. Шоу дійшли висновку, що мас-медіа не лише актуалізують теми, а й конструюють проблеми, привертаючи тим самим увагу до них аудиторії. При цьому дослідники спробували з'ясувати, які саме проблеми опинялися в полі зору мас-медіа та з яких причин. Крім того, вони вважали, що ЗМІ самовільно переключають увагу аудиторії на ті чи інші актуальні проблеми, проте неможливо створити штучну проблему й тривалий час утримувати на ній увагу аудиторії [1, с. 210]. Дослідники теорії порядку денного визна-